

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

1. szám
1892.

KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET.

244. sz.
1912.

Tanulmányi kirándulások.

Az embert a vele született természete koronkint nyitja ki a szabadba. Mindenki, elvégezvén napi munkáját, érzi, hogy egy kis egészséges mozgásra van szüksége, kikivánczik a házak, füstös és poros utcák tömkelegéből a friss levegőre. Fokozódik ez a vágy akkor, midőn már hosszabb ideig, hetekig, hónapokig álltunk munkában. Előáll az utazási kedv. Láthatatlan erők vonzanak más környezetbe, más vidékek, szokások és emberek megismerésére. Készséggel is engednénk ezeknek az erőknek, ha nem helyezkednék szembe velők a modern ember tulságosan nagy kényelemszeretete. Sokan, talán az emberek nagyobb része, manapság már úgy szeretne utazni, hogy ne kelljen nagy mértékben lemondania az otthon élvezett kényelméről s ezért utazás közben is meg akarja magának szerezni az uton egyáltalán elérhető legnagyobb kényelmet. Ehhez pedig nagyobb pénzüsszagra van szükség és ezért sokan inkább lemondanak az utazás élvezetéről, mint kényelmükről.

Milyen másként gondolkoznak az emeberek nyugaton!

(Aki nyáron Németországban utazik, gyakran találkozik egy-egy vidám, ifjabból és öregekből álló csapatokkal, hátukon elemozsiás turistaszák, kezükben erős vándorbot. Ezek az igazi turisták, akik ezzel az egyszerű felszereléssel barangolják be az országot. Legnagyobb részük a tanulmányúsból kerül ki, akik a vakációban is mélyítik tudásukat, edzik testüket és gyönyörködve, jókedvvel tanulnak. Utuk végeztével nemzeti érzésükben megerősödve térnek haza és ismét hozzálátnak szorgalmas munkával a némettség és a német kultúra fejlesztéséhez.

De találunk férfiakból és nőkből álló csapatokat is, akik nem törődnek a német vasutak harmadosztályu fapadjaival és megelégszenek kocsi helyett szekérrel, rugalmas ágyak helyett szalmazsákkal és nem ragaszkodnak ahhoz, hogy öt-hatfogásos legyen étkezésük. Viszont nem szabad elfelednünk, hogy ez így van a vagyonosabb középosztálynál is.

Náluk ez már rendszer évtizedek óta. Csak a személyek változnak, a kép ugyanaz marad. A vándorlás szeretete és a vándorlás módjának ismerete átszáll apáról-fiúra, nemzedékről-nemzedékre. Apjától nyeri a fiú az első oktatást az utazás művészetéből.

Egész Németország be van rendezve ezeknek a vándorlásoknak az előmozdítására, vasutak, szállodák és étkezőhelyek mindannyian szolgálatába szegődnek a vándorcsapatoknak, mert ott köztudomásu, hogy ez nemcsak egyszerű szórakozás, hanem fontos nemzeti szükség.

A vándorló tanulóifjuság közvetlen tapasztalásból ismeri meg hazáját, az ország kulturális intézményeit, ipartelepeit, a népszokásokat. Elzarandokol a történelmi nevezetességű helyekre és a mindenre oly fogékony ifju lélek gyönyörűen dolgozza fel a szerzett benyomásokat.

Nálunk azonban ezen a téren még nagyon sok feladat vár megoldásra. Mindenekelőtt olyan férfiakat kell nevelnünk, akik átérezve a nemzeterosítésnek ezt a módját is, maguk is a szent cél szolgálatába állanak és közvetlen környezetükre ilyen irányú befolyást gyakorolnak s jó példa mutatásával ezt rendszerré is fejlesztik. A férfiak nevelése pedig az iskola feladata.

A tanárság nagyrésze már évek óta lelkén viseli ezt a kérdést és szívesen vállalkozott a közoktatásügyi kormányzatnak a kirándulásokra vonatkozó rendeleteinek végrehajtására. Minden tanárnak pedig nagy fáradságot okoz a tanulmányi kirándulások rendezése és vezetése és mégis évről-évre nő azon iskolák száma, melyek hosszabb-rövidebb ideig tartó tanulmányi útra elvezetik a tanulóifjuságot.

Legtöbb esetben az ország határain kívül is elmennek az iskolák, noha nemzeti szempontból kétségtelenül fontosabb volna először a hazai föld megismerése. Így az Alduna, Magas-Tátra, Budapest, Balaton, Erdély és Fiume.

A kirándulás költsége napi átlagban öt korona. Hozzávetőleges számítás szerint az országban a tavaly felhasznált részvételi díjak, beleértve az elköltött minimális zsebpénzeket is, meghaladják a negyedmillió koronát. Ennek az összegnek csak nagyon kis részét fődőzték a kirándulási alapok. Hozzájárult napi-díjak és útiköltségek címén a közoktatásügyi kormány is. Azonban a kiosztott segélyek még mindig nagyon kis összegűek, mert a kirándulási alapok sem nagyok, sőt a középiskolák felénél többnek nincs is alapja. A meglevők összege is csak 75.000 korona körül jár. E téren is még nagyon sok a tennivaló.

Az iskola az ifjuságnak mindszélesebb rétegeivel szeretteti meg az utazást. Sok tanuló olcsón tehet meg tanuló korában olyan utat, melyre felnött korában talán három akkora összeg sem elegendő, szakszerű vezetés mellett pedig olyan dolgokat is meglát, melyekre esetleg nem is terjedne ki a figyelme. Szorgalmas és jómagaviseletű tanulók jutalmazására pedig alig van szebb eszköz, mint az hogy díjtalanul vehetnek részt az intézet tanulmányi kirándulásain.

A kezdet eléggé biztató, de még nagyon messze vagyunk a céltól. A mozgalom gyökerei még nem fogtak elég mélyen a társadalom minden rétegébe. Még olyan hangok is hallatszanak némelykor, melyek a közvetlen tanulás tapasztalás e módját elítélik. De hiszen így van ez minden fejlődő intézménnyel. Évekre, gyakran évtizedekre terjedő munkára van szükség, míg ki tudják vívni az egész társadalom elismerését.

De hiába állanak elő az iskolák a legszebb és legkecsgegtöbb tervekkel és ajánlatokkal, ha a szülők nem engedik fiaikat a kirándulásokon résztvenni. Azért elsősorban a szülőkön mulik az intézmény egészséges fejlődése.

Nagyfokú közönnyel kell még megküzdenni. Ha ezt az emberöltött sikeresen végigküzdöttük, akkor — erős a remény — az úgy teljes diadalt fog aratni, mert a most nevelt és a kirándulásokot szerető ifjuság segítségére bizton számíthatunk.

Udvarhelyi H.

Iparművészetünk pártolása.

Irta: dr. S. Kováts József.

1910. évi június hó 26-án megtisztelő látogatás érte egyesületünk múzeumát: Frigyes királyi főherceg neje, Izabella főhercegnő Öfensége leányával, Gabriella főhercegnővel és kíséretével figyelmesen megtekintette múzeumunkat. Kellemes meglepetéssel szolgált a főhercegnő Öfenségének az E. K. E. titkári hivatala, amely ez alkalomra — az irodai helyiségekben — Szentkatolnai Bálint Benedek eredeti tárgyaiból stílszerű kiállítás rendezett.

Izabella főhercegnő, aki komolyan érdeklődik hazai iparművészetünk iránt, nagy érdeklődéssel nézte és vizsgálta különösen a művészi népipari tárgyakat és Bálint Benedek tárgyait (pompás túllvarrások), melyeken a művész tisztán népies díszítő motívumokat alkalmazott.

A műértő főhercegnő hamar észrevette a legérdekesebb és legértékesebb tárgyakat. Különösebb érdeklődéssel nézegette a Bethlen-család régi menyasszonyi és keresztelési kelengyéjéből összeállított gyűjteményt, amelyet Bethlen Karolina grófnő ajándékozott múzeumunknak. E tárgyaknak egyike, mely leltári könyvünkben «fehér csipke, kivarrásos, női menyasszonyi ingvállnak (tunika, 5756. l. sz.)» van jelezve, annyira megtetszett Izabella főhercegnő Öfenségének, hogy a jelenlevő művészt, Sz. Bálint Benedeket megkérte annak teljes hű lemásolására, illetőleg utánkészítésére. Bálint B. és neje Nagy Karolina örömmel vállalták a munkát s nagy ambícióval fogtak hozzá, de csakhamar szinte leküzdhetetlen nehézség akadályozta meg abban; ugyanis az alapanyagot, amelyre a himzést varrni kellett volna, nem tudták beszerezni, bár az összes európai gyárakat és konzulátusokat fölkeresték leveleikkel. Egy lyoni gyár hajlandó lett volna a szövetet méterenként 50 koronaért 100 m. rendelésénél utánkészíteni. Mivel azonban így nagyon drága lett volna a kis himzés; a művészpár finom túllre mintavarrást készített, ami a főhercegnőnek teljes megelegedését nyerte meg és így a másolatnak varrását Bálint B. és neje túllon végezte. 75 napon át dolgozott a művészpár a minuciózus, finom munkán, amely az alapanyagtól eltekintve családásig hű másolata az eredetinek, a melyet már természetesen az idő (az eredeti a XVII. sz.-ból való) félreismerhetetlen patinával vont be.

Az E. K. E. f. évi március havának végén terjesztette föl a kitünően sikerült munkát Izabella főhercegnő Öfenségéhez, aki azzal a legnagyobb mértékben meg volt elégedve, s a készítő művészpárnak, valamint mindazoknak, akik a himzés elkészítésénél közreműködtek, megkülönböztetett köszönetét fejezte ki.

A szakértők megállapították az eredeti tárgyról, mely többi értékes társával együtt addig elkerülte a különösebb figyelmet, hogy alapanyaga legnagyobb valószínűséggel indiai szövet, gyönyörű himzése a XVII. századból való, értéke 15—20.000 korona.

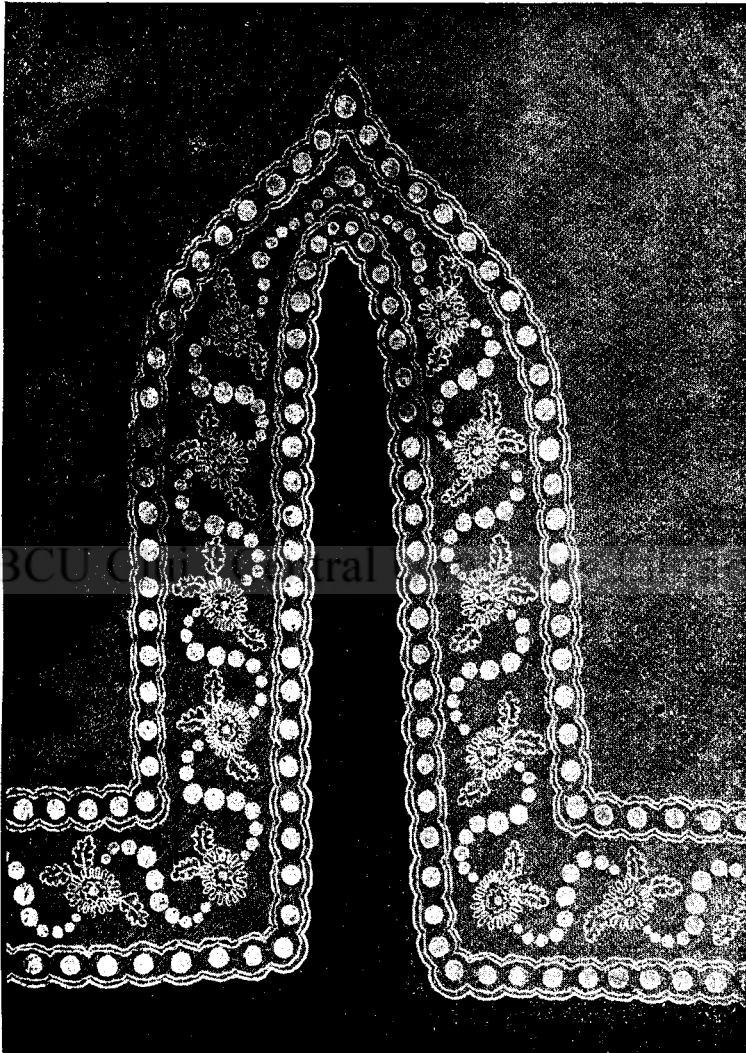
Egyesületünk választmányának megbízásából örömmel jegyezzük föl könyveinkben e kis történetet, amely alkalmas arra, hogy sok tanulsággal szolgáljon. Jól esik egyrészt, hogy nagy fáradsággal és áldozattal összehozott gyűjteményünknek értékes tárgyait a hozzáértők és a legelőkelőbbek nagyobb figyelemre méltatják, másrészt örvendünk Bálint Benedek és neje jól megérdemelt sikerének.

Állami támogatásban nem, vagy csak alig részesülő múzeumunk most is jó képe erdélyi hazarészünk tárgyi néprajzának; mindenesetre e képnek vannak hiányos és kiegészítésre szoruló részei. Tehát a legtermészetesebb s a dolog természeténél fogva

AZ E. K. E. MUZEUMÁBÓL RÉGI HIMZÉS, MELYNÉK ALAPANYAGA INDAI SZÖVET.

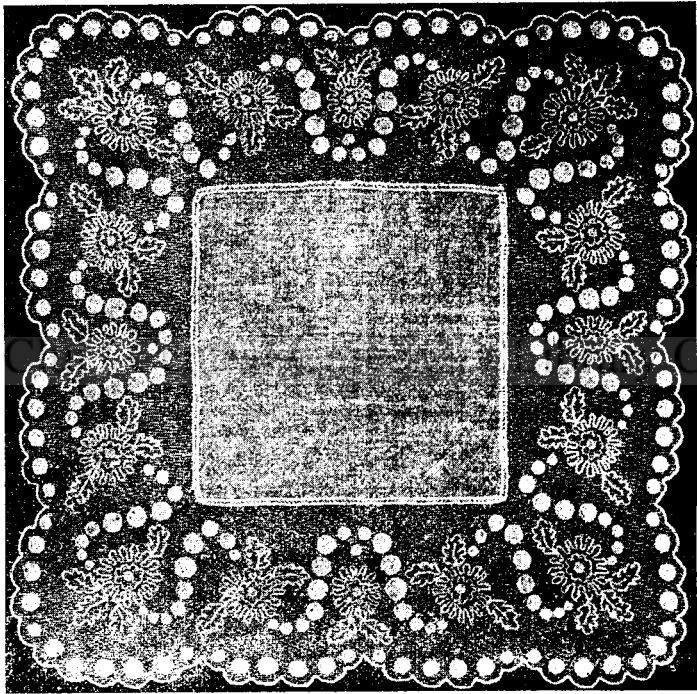
a legsürgösebb feladat volna egyesületünk múzeumának tovább fejlesztése. Az E. K. E. néprajzi múzeuma az erdélyi részek tárgyi néprajzának eddig legrészletesebb s eléggé rendszeres gyűjteménye; mindenesetre a legalkalmasabb, a legjobb keret ahhoz, hogy kiegészíttessék, ami ép' oly fontos, mint sürgős feladat. Ma már mindenki belátja a múzeumok s első sorban a néprajzi múzeumok jelentőségét. A múzeum-ügyet az állam is eléggé

IZABELLA FŐHERCEGNŐ RÉSZÉRE BÁLINT BENEDEK ÉS NAGY KÁROLINA ÁLTAL UTÁNKÉSZÍTETT
HIMZÉS.

figyelemre méltatja; e célból külön szervezet létesített, de szűkös anyagi viszonyaink miatt (és mert más célokra kell a pénz) még mindig keveset áldoznak kulturális célokra. Múzeumunk is már régóta kéri és várja a segítséget, amely maholnap későn fog jönni. Pedig e kis történet is ép' azt mutatja egyik tanulságképpen, hogy múzeumunk nemcsak hű és holt képe a múltnak vagy a múltban lévő jelennek, de irányítója és alapja lehetne a

jövőnek is. A jó néprajzi gyűjteményekben a feledésbe tűnt multnak és a gyorsan tűnő jelennek valóban népies, nemzeti emlékei, kincsei vannak, tehát ott van a nemzeti génusz; ezt jobban ismerni, több figyelemre méltatni kellene. A jelen kultúrája sietve födi be a multat s így azt elzárja előlünk, holott abból a jövőre sok tanulságot szerezhetnénk. Akik csak kissé szemügyre veszik a dolgot, látják, hogy mennyi nemzeti értéket rejtenek magukban a népipari termékek, melyeknek pártolása egyszersmind gazdaságilag is haszonnal járna. Szinte elképzelhetetlen az, hogy igazán komoly szándékból váljék divattá nálunk az, ami valóban a mienk, a mi itt, a mi népünk lelkéből születik meg. Külföldön (Franciaországban, Németországban) részint kiállítások, részint élelmes kereskedők útján immár meglepő figyelemre méltatják hazai népipari termékeinket, mert azokban nemcsak érdekességet, nemzeti

BÁLINT BENEDEK ÉS NAGY KAROLINA ÁLTAL UTÁNKÉSZÍTETT HIMZETT ZSEBKENDŐ.

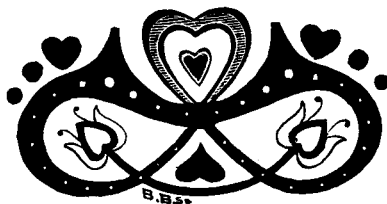
egyéniséget, de igazi szépséget is találnak. Valamikor a magyaros himzések és varrottasok Európa előkelő udvaraiban a legszebb hölgyek öltözetét és szobáit díszítették. Külföldön még emlékeznek erre s ma már ismét megjelenik a magyar csipke, himzés, varrotas Páris—Berlin—Londonban, de csak mint kuriozitás, mint érdekesség; de a figyelmet magára vonja, s vajjon ez nem volna-e elég ahhoz, hogy ne csak megbámultassuk külföldön nemű dolgainkat, hanem azok részére okkal-móddal biztos piacot is szerezzünk? Fölöttébb gazdaságos volna ez s ami ennél fontosabb: így talán nálunk is szélesebb és komolyabb érdeklődést lehetne kelteni s még megérnők azt, hogy divat lenne nálunk az, ami a mienk, amire oly nagy szükség volna. Kétségtelen, hogy az egyetemleges civilizáció közelebb hozza egymáshoz a különböző nemzeteket; ez nagyon helyes is, de nem zárja ki azt, hogy az egyes nemzetek minél tisztábban, jobban kidomborítsák

az ő sajátos egyéniségöket. Nemzeti létünk függ attól, hogy egyéniségünket minél hűvebben megőrizzük. A múltból a jót, az értékest, a szépet megőrizni és átvenni a jövőbe: ez a legszebb és a leghasznosabb konzervatívizmus. A múltból értékes tradícióink vannak, amelyekhez annál inkább kell ragaszkodnunk, minél sebesebben rohan az élet.

Igen sok nemzeti és művészeti érték rejlik a művészies népipari termékekben.

Talán az ilyen jópéldák, amilyenel Izabella főhercegné asszony Őfensége járt elől, nálunk is hovatovább mind jobban és jobban ráirányítják a figyelmet művészies népiparunkra, a melynek pártolása, fejlesztése egyike a legnemzetibb kötelességeknek.

Bálint Benedeknek és nejének, Nagy Karolinának — akik úgyszólván egy egész élet munkásságával ezt az ideális célt szolgálják — most elért sikerük alkalmából a legnagyobb örömmel és büszkeséggel elteleve küldjük üdvözetünket.

Régi szigonyos halászatról a Kis-Szamos völgyében.

Irta: Orosz Endre.

A Kis-Szamos folyómenti halászatnak éveken át folytatott tanulmányozása közben, midőn a Nemes-Zsukon használt halászati szerszámok felől tudakozódtam, az ottani öreg halásztól arról értesültem, hogy a manapság is használatban lévő emelő- és vetőhálón, a zsák- és öreghálón, a vessző- és cérnavaársán kívül a Szamos vizében régebben még szigonyokkal is halásztak. Állításuk a mennyire érdekes volt, éppannyira gondterhes kutatásra kötelezett, mivel a szigonyok előmutatását célzó kérdezősködéseimre mind azzal feleltek, hogy azok már 20—30 év óta elvesztek. Nemes-Zsukról bejáró felsőbb osztályos tanítványaim segítségével nyomozni kezdettem s így lassanként a bizonyítékok is előkerültek a nádfedelű öskunyhók szurokfeketére füstölt padlásairól. Összesen 8 drb. szigonyt tudtunk előkeresetni s ezen ócska vasak iránt való érdeklődés felkeltésével még a szigonyos halászat itteni szerszámjárását is sikerült a legöregebb halászok elbeszélése alapján feljegyezni. A következőkben e szigonyos halászat ismertetését, valamint a felgyűjtött szigonyok leírását fogom bemutatni. Lássuk előbb azonban a falu fekvését, mert a physiographiai viszonyok döntő befolyást gyakorolnak az emberek életmódjára.

Nemes-Zsuk kisközség (Kolozs m.) a Szamos folyó balparti lapályán nyúlik el 1 km. hosszúságban éppen a víz szé-

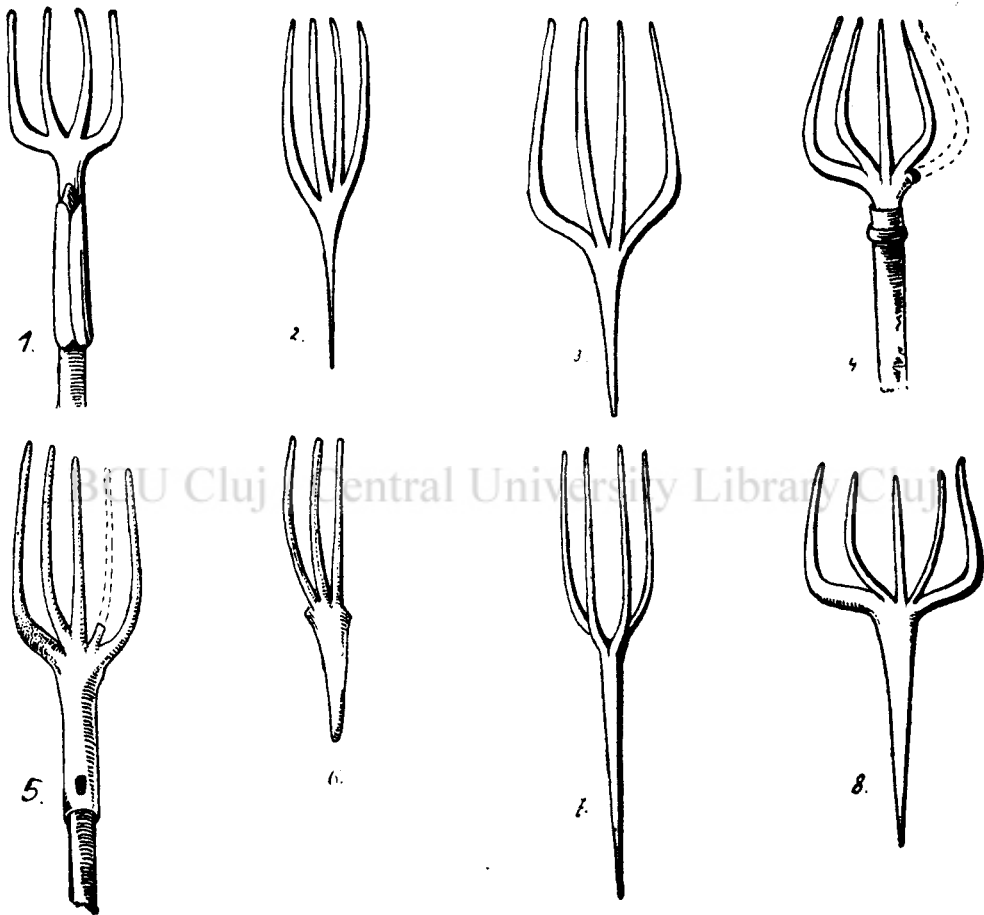
léhez símulva, amiért aztán árviz-kiöntések gyakran fenyegetik. Keleti oldalán egy 2 km. hosszú homokzátony terül el, mely a folyó vizét megosztván, a folyóvízi szigonyos halászathoz annyira kívánatos sekély vizű medreket, u. n. gázlókat (vádur) hoz létre. Ugy észak, mind dél felől öreg fűzfák, százados nyárfák, nád és komlósűrűség alkotta berek takarja el s mert forgalomtól félre eső csendes helyen fekszik, a folyó kanyarulatainak váltakozó mély és sekély vizeiben a halak szaporodására kedvező feltételek is megvannak, úgy hogy a Kis-Szamos folyó egyik leggazdagabb haltanyáját köztudomásúlag Nemes-Zsuk határa alkotja. Éppen ezért halászata ma is még jelentékenynek mondható, de még inkább az volt a régebbi évtizedekben, midőn többféle kedvező körülmények miatt a nagyobb halak is bővében voltak. Ha a felső-zsuki diluviális terrasseról végigtekintünk Nemes-Zsukon, zsúpfedélű házak tömegét látjuk magunk előtt, melyben csak itt-ott fehérlik ki egy-egy új zsindefedél vagy deszkakerítés, a mint t. i. a haladó kor lassanként itt is érezteti modernizáló hatását. A szép zöld berkek közé ékelt falu festői látképét szemlélve megértjük, hogy a szomszédos falvaknál miért maradhatott meg itten legtovábbra az ősrégi szigonyos halászat módja?

Nemes-Zsuk még ma is élő legöregebb halászáinak egyöntetű elbeszélése szerint a szigonyos halászatot legfőként az őszi évszakban, kenderszedés és kukoricatörés táján, a hóharmat leesése utáni időben üzték. Minthogy az éjjeli szigonyozást gyakorolták, szürkületkor, vacsora utáni időben indultak vizre 3—4 óra hosszág halásztak fáklyafénynél, melyhez főleg a sötét, borult idő volt alkalmas, mivel ekkor a fáklyavilágítás jobban érvényesülhetett. A fáklya száraz nádkéve volt, melyet mivel az eredetiekből természetesen nem maradt fenn, hogy láthassam, volt szigonyos halász által mondva csináltattam meg magamnak. 2—3 dcm. átm. tömött nádhenger volt ez szalmából tekert gúzszal vagy fűzvezzel többhelyt körülkötvé. Hosszúsága 1—2 ölnyi (4—5 m.) lehetett s ezt hossza szerint egy vagy két ember vállra téve vagy hona alá fogva vitte. Tartósabb halászatra 8—10 ilyen nádzsúpot is kellett készíteni, mert annak hiányában aznapra a szigonyozást is be kellett szüntetni. De használtak nagy, nyári kenderből s néha szalmából vagy kenderkócból (gyé háldur) készített fáklyát is, melyet hogy tartósabb legyen, vászszál sodortak tömörebbé, s ezt «lumnyiné gyé csár» si gyé háldur» nevezték. — A térdig érő sekély, de sebes folyású vizekben a szigonyos halászok mezitláb haladtak vízfolyás ellenében s a kavicsos, homokzátonyos helyek fenekén éjjeli nyugalomban pihenő halakat ilyen fáklyák fényénél keresgéltek föl. Legkevesebb két emberre volt szükség az ilyen halászathoz, melyek egyike a fáklyát tartotta, a másika meg szigonyozott, szerszámját 2 kézre fogva. Gyakoribb volt a halászok olyan társulása, hogy egy fáklyás mellett jobbról-balról 1—1 szigonyos lépkedett, ha pedig ennél is többen indultak el egy halászbokorban, úgy két fáklyás mellett három szigonyos volt váltakozó sorrendben. A fénytől meg nem riadó halakat óvatosan megközelítvén, gyakorlott ügyességgel szögezték le a szigonyosok a víz fenekére s a szigony rövid rúdját lecsúsztatott kezeikkel zsákmányukat megragadva a nyakukon lógó vászontarisnyába tették. Ha kedvező körülmények folytán sok halra volt kilátás, a parton egy lapos csébet hordó ember is kísérté a halászsokat. Végül az együttjárók a zsákmányon megosztoz-

tak. A szigonyozott leggyakoribb halak a következők voltak: vésett ajkú paduc (*Chondrostoma nasus* L.), oláhu: poduc, sütő (*Squalius dobula* Heck.) ol.: klján, márna (*Barbus fluviatilis* Ag.) ol.: umbreáne, s nappal orsóhalat (*Aspro vulgaris* Cud.) ol.: fuszár, is lehetett szigonyozni.

És most bemutatom a szóbanforgó halászati mód legérdekesebb tárgyait, magát a szigonyokat.

1á.) Négyágú köpüs szigony. H.: 18 cm., villaszéless.: 6.4 cm., a köpü hossza: 8 cm., melyen 1 szeglyuk van a nyélre való felerősítés céljából. Hengeres ágainak végei ékalakúra vannak lekalapálva. Beleveret fanyelének hossza: 90 cm.

1—6. SZ. SZIGONY NEMES-ZSUKRÓL, 7—8. SZ. FELSO-ZSUKRÓL.

2á.) Négyágú nyelvű szigony, melynek hossza: 21.6 cm., villaszéless.: 5 cm. Ágai végig hengeresek. Nyelve 114 cm. h. fűzfárúdba van beleverve. Felső-Zsuki cigánykovács készítette a nemes-zsuki parton lakó ménespásztornak, aki egyszersmind halászzal is foglalkozik.

3á.) Négyágú nyelvű szigony, melynek két külső ága csinos lantalakban görbül. H.: 23.4 cm., villaszéless.: 5.5 cm., nyelve: 9.7 cm. Ágai végig hengeresek. Rúdja nincsen meg. 80 éves oláh halásztól vásároltam, amely adat a szigonyozás korára vet világot.

4á.) Ötágú nyelvű szigony, melynek egyik szélső ága letört.

A szüette fűzvelet vaskarika szorítja rá a szigony nyelvére. A rúdból kiálló szigony h.: 11 cm., a 4 ág villaszéless. hegyén mérve: 5.2 cm. Ágai kihegyesedő hengerek.

5á.) Ötágú köpús szigony, melynek egyik ága letörött. A szigony hossza: 21 cm., villaszéless.: 6 cm. Hengeres ágainak végei ékalakúak. Primitív kovácsmunka. Nyelvével együtt mért teljes hossza: 111 cm.

6á.) Nyelves szigonynak jelenleg 3 ágú csonka példánya, melynek jobboldaláról a látható törés nyomán 1 vagy 2 ág hiányozhatik, ellenben a baloldali törés egy hibásan forasztott vasszálla maradványa. Hossza: 16.5 cm. Hengeres ágai ékalakban végződnek. Pozsár István 58 éves, jelenleg is élő, volt községi bírótól szereztem, ki azonban nem halászott vele, hanem apjáról maradt reá.

7á.) Négyágú, remek nyelves szigony hibátlan ép példánya. Hossza: 24.4 cm., villaszéless. csak: 5 cm., míg nyelvének hosszúsága: 13.5 cm. Ágai kihegyesedő négyoldalúak. A 2 drb. kétágú villából igen praktikus módon és csinosan összekovácsolt ritka típusú szigonyt magyar kovács készítette és használta 25 évvel ezelőtt, de már gyermekkorában is látta itten a szigonyos halászatot.

8á.) Nyelves, ép, ötágú szigony, melynek ékben végződő ágai négyoldalúra vannak kovácsolva. H.: 21.2 cm., miből a nyelvre 12.5 cm. esik; villaszéless.: 7.3 cm. Két külső ága hosszabb a belsőknél, miáltal szigonyozás közben a hal hátát körül is fogja.

Az 1—6 sz. szigonyok Nemes-Zsukról valók, a 7-ik és 8-ik sz. pedig felső-zsuki, honnan csakis ezen 2 darabot sikerült felkutatnom. A szigonyos halászatnak Nemes-Zsukon való felderítése után a szomszédos falvakban kezdtem nyomozni s Felső-Zsuktól eltekintve, — honnan a 7 és 8 sz. szigonyok kézzelfogható tanúságot tesznek, a következő helyeken találtam a szigonyos halászat nyomaira.

Alsó-Zsuk. Mivel A.- és F.-Zsuk végei egymást érintik s mert a nemes- és felső-zsuki halászok közlése szerint itten is voltak szigonyosok, fölösleges ezt tovább is indokolnom.

Apahida. Itten Moga György, Oltyán Miklós, Antal Márton, Czára Tóma és Zsukán Tódor voltak régen szigonyos halászok, akik azonban a 64 éves legutóbbi ember kivételével már mind elköltöztek az élők sorából, sőt a három elsőnek fiai is 77, 56 és 60 évesek.

Pusztasz. Miklós. Ennek «Caste» nevű határán Tércsán és Vergyucz nevű régi halászkokról beszéltek a mostaniak, hogy a «Spágyie» néven ismert szigonyt m. e. 25—30 év előtt még használták.

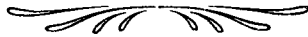
Szamosfalva. Minthogy e község Kolozsvártól 3 km.-nyire fekszik, a haladás igen természetesen itten vonta ki használatból hamarabb a szigonyozást; mindazonáltal Bizsi Gergely jelenlegi halász emlékszik még arra, hogy a 26 évvel ezelőtt 75 éves korában elhalt atyja másokkal együtt szigonynyal is járt halászni.*

A most felsorolt adatok — bárha magára a szigonyra nem is lehetett szert tenni, éppen elegendők arra, hogy az említett községekben határozottan ki lehet mutatni a szigonyos halászat egykori gyakorlását.

* Hogy a letűnt félszázad alatt mennyire elkallódtak e régi szigonyok, nem érdektelen felemlítenem, miszerint a felajánlott tizkoronás arany ellenében sem lehetett sem itten, sem Apahidán egyetlenegy ily ócska vasat előkerestetnem.

A szigony oláh neve: vösztie, akárcsak a mezősegi halászköznél. Ágaik számát tekintve általában négyesek a gyakoribbak, vannak ötágúak, sőt hatosról is tettek említést, melyek azonban a legritkébbak voltak. Szakája egyetlenegynek sincsen, mert kis vízben halásztak velük és a halat leszögezvén, kézzel fogták meg a víz fenekén. Ebből az is következik, hogy mert a folyóvíz kavicsos fenekébe ütögették a szigonyokat, ezért azok ágai inkább tompa végűek.* E szerint e szigonyok nyaklószi-gonyok. A még életben talált szigonyos halászok elbeszélései alapján a szigonyokat falusi cigány kovácsok készítették, akiket Nemes-Zsukon: Pujka Ferenc és Dogi Miklós, Felső-Zsukon pedig Boldizsár Józsi személyében meg is tudtak még nevezni. A Kis-Szamosvölgy szigonyos halászata letűnésének végső ideje m. e. 25—30 évre tehető, amint ez a 60—80 éves öreg halászok elbeszéléseiből meg életkorából is meg volt állapítható.

A régi halbőség apadóban lévén, a bekövetkezett halászati tilalom s a folyton fejlődő művelődési viszonyok kényszerhatása a szigonyos halászati módot lassanként végleg elnyomta; a félredobott, feledésbe merült szigonyok nagyrésze elveszett, elkaldott, nem egyet az ószeresnek eladott ócska vasak között értékesítettek. S ezek után a szigonyos halászat már a múltté lett. Emlékét az örök feledés leple alól im e dolgozatban kívántam megőrizni.

Zajzon. (Csángó magyar fürdő.)

Ismerteti: Dr. Sbarcea Tivadar, tb. főorvos.

Zajzon fürdő, földes vas savanyu és égvényes sós savanyu víz, jódtartalommal, az utóbbi években sok és nevezetes változáson ment keresztül. A fürdőt ezelőtt 70 évvel Brassó város alapította. Rendkívül kitünő gyógyhatásu vizeit nemcsak nálunk, de a szomszédos Romániának és a messzi külföldnek ezrei is évtizedeken keresztül az alább megnevezendő különféle betegségekben nagy sikerrel használták.

A fürdő 1903. évben egy nagy buzgalmu, fáradságot és áldozatot nem kimélő tulajdonos kezébe kerülvén, az az egész fürdőt teljesen átalakította, azt szép és egészséges villák építésével vonzó klimatikus üdülő- és gyógyfürdő színvonalára emelte.

A fürdő-szezon június 15-ével kezdődik és tart szeptember 15-éig. Főszezon zenével: július és augusztus hónapokban.

Posta-, távirtda- és telefon-állomás: a fürdő helyiségben.

Vasuti állomások: Brassó, Deresztye-Hétfalu és Hosszufalu.

Zajzon a természeti szépségeiről országszerte híres Brassó vármegye hétfalusi járás csángó-magyar községeinek egyike. — A déli Kárpátok felhőkbevesző — dus növényzet borította — bérceitől körülvevtt, pisztrangdus hegyipataktól átszelt völgy nyílásában fekszik, 600 méternyire a tenger színe felett.

Zajzon elsőrangú klimatikus üdülő hely. Balzsamos levegője felette üdítő benyomást tesz az érkezőre. Hosszu évek megfigyelésének eredményeként levegőjének tisztasága, csekély szén-sav és dus ozon tartalma, mikroorganismusoktól való mentessége, a meteorologiai tényezők; továbbá a természettani, földrajzi és geologiai viszonyok, szélvész rohamtól védett és enyhe hegyi

* Azonképpen, mint Hermann Ottó írja a Bódvamenti szigonyokról. L A Magyar Halászat Könyve. I-ső köt. 491.

klimája, mely rohamos változásoknak soha kitéve nincs: Trencsén-Teplic, Rajec, Bruszno, stb. hasonló hegyi klímájú helyek mellett az elsőkhöz sorozzák.

Gyógyvizei közül a «Béla» és «Lajos» forrást dr. Lengyel Béla hírneves budapesti egyetemi tanár 1890. évben vegyelmezte, mely analysis szerint előbbi két, részint égvényes, sós savanyu, részint jód és félig kötött, félig szabad szénsav tartalmu forrás, mindezen vegyi alkatrészeket oly arányban és hatásos összetételben bírja, hogy minden túlzás nélkül az emsi, gleichenbergi és niederseltersi vizek mellé sorakozik. Magas calcium és natrium tartalmával gyomor-, bél-, vese-, holyaghurut és rendellenes gynomorsav képződésnél igazán csodahatásu.

Utóbbi, vagyis a Lajos-forrás az elemzési adatok szerint a földesvasas savanyuvizek közé tartozik s különösen említésre méltó a viznek magas Mangán-tartalma. Mint gyógyviz, a vasas savanyuvizek között kiváló helyet foglal el, mert vascarbonat (és a legsavdusabb savanyuvizeknek, mint például a bártfainak, vas-Mangancarbonat) tartalma a 0.12 grammot meghaladja, a mi tartalmával egyezik.

Ezen forrás vize tehát vastartalmánál fogva felülmulja a spaai, pyrmontri, franzensbadi és marienbadi vizeket, a rohicsival versenyez.

A Lajos-forrással mindenben egyezik a «Lobogó» forrása is.

Ezek szerint Zajzon fürdő a következő betegségek ellen van javalva:

I. A vér rendellenes összetételén alapuló betegségeknel, u. m. vérszegénység, sápkór, görvélykór.

II. Hugy- és ivarszerek betegségeinél. Méh és petefészkek lobbók, izzadmányok és a nemi szervek gyengeségénél, elvetelés és kora szülésre való hajlam, méh vérzés, idült és hugycső hurutnál.

III. Idegrendszer betegségeinél, mint pld. ideges izgékonyosság, ideges gyöngeség (Neurasthenia), zsábák, hüdések, Hysteria, Veit- (vitus) tánc, gerincagyi bántalmak stb.

IV. Gyomor-bél bántalmak. Emésztési zavarok, ideges gynomorhurut, idült gynomorbél hurutnál.

V. Görvély és angol kórnel. Sápadt bőrszin, gyenge testalkat, petyhüdt izmok, erőtlenség, elsoványodásnel a levegő hatásával együtt a gyógyvizek használata feltünő eredménnyel jár.

VI. Láz nélküli csuzos és bőr bántalmaknel különösen a Lobogó feltünő jó hatásu. S mindezekhez két meleg, két hideg fürdő és két forrás az ivókurához áll rendelkezésre.

A zajzoni Béla-forrás vize a selters típusu alkalikus sós savanyuvizek közé tartozik. A viz chemiai jellegét megszabó alkatrészekon: a szabadszéndioxidon, natrium hydrocarbonaton és konyhasón kívül a calcium és magnesium hydrocarbonat és a tekintélyes mennyiségben előforduló jódnátrium is lényeges alkatrésze a viznek. A viz kellemes sóssavanyu izü, szerves anyagoktól, s azok bomlástermékeiktől teljesen mentes. Összetétel dolgában nagyon közel áll a seltersi és gleichenbergi (Constantin) vizekhez.

A zajzoni Béla-forrás vize jó szolgálatot tesz mindazokban a bajokban, a melyekben ezek használatát ajánlják (a légző és emésztő szervek hurutos megbetegedései, skrofula, csuzos és kösvényes bajok, vesebántalmak).

Az erre vonatkozó tapasztalatok évtizedesek.

Nemcsak, a seltersi és gleichenbergi, hanem tekintélyes jód-

tartalmánál fogva a halli viz is jól pótolható a zajzoni Béla-forrás vizével.

Dr. Hantz Mihály kir. tanácsos, vármegyei főorvos következőleg ír a «Béla»-forrásról:

A zajzoni «Béla»-forrás vizét figyelemreméltó jódtartalmáért különösen ajánlom gyermekeknek és serdülőknek anyagcsere zavarainál, minő vérszegénység, vérbajok és scrofulozis; felnőtteknél pedig érelmeszesedés ellen. De tapasztalat szerint jó sikerrel alkalmazható a légzőszervek és emésztőszervek hurutos megbetegedésénél is.

Brassó, 1912. március 23-án.

Zajzon lakóházaiban, villáiban és «Concordia» nagyvendéglőjében több mint 300 szoba áll a szükséges mellékhelyiségekkel rendelkezésre; elsőrendű falusi magánházakban a főszezonra (július—augusztus havára) berendezéssel együtt 60 koronától, villákban és vendéglőkben 80 koronától felfelé. Napi ételmezés 4 koronától felfelé személyenként. Penzió: napi háromszori étkezés, lakás, takarítással, személyenként 6 korona. Azonban otthon is lehet főzetni, miután nagyon jutányosan lehet élelmi cikkekhez jutni. Olcsó áron kapható jó bivaly-, tehén- és kecske-tej, vaj, túró, tojás, szárnyasok, mindennap friss hus, kenyér stb. A fürdő nagyvendéglő bérlője mérsékelt árak mellett kitünő konyhával és italokkal áll a fürdővendégek rendelkezésére.

Szórakozás. Reggel 7—9-ig és d. u. 5—7-ig zene a parkban. Olvasóterem a «Concordia» vendéglő egyik termében. Teniszpálya és más játékterek, gyermek hinták, testedző tornaszervelvények felnőttek és gyermekek számára. Gyönyörű sétahelyek a 40. kat. hold terjedelmű részint fenyves, részint lombfákból álló parkban. Zajzon-fürdő a község bel területén fekszik. Gazdag erdős vidék. Zajzon-fürdő a leggazdagabb kiránduló helyekben: a kies Zajzon-völgye, a festői Csukás havas, bodzai, ó-sánci, tömösi, töröcsvári szorosok, Nagykő havas, Diákok havasa, Bucsecs, Királykő, Predeál, Azuga, Bustyén, Sinaja, Bukarest, Konstancia a Fekete tengeri kikötő és fürdővel, mely Zajzon-fürdőtől 12 óra távolságra fekszik. Továbbá könnyen megtekinthetők Zajzomból: Kovászna, Málnás, Előpaták, Tusnád fürdők, a torjai kénbarlang és a Szent Anna tava.

A hideg tükör-fürdő, illetve uszoda, a modern igényeknek megfelelően, egészen betonból készült külön női- és férfi szakaszal. Nemkülönb a hideg vasas fürdő (Lobogó) is.

Fürdők díjai: Tükör-fürdő kellekkel 40 fillér. Tükör-fürdő kellekek nélkül 30 fillér. Meleg jódos és vasas fürdő kellekekkel és massage-al 1.10 fill., kellekek nélkül 1.— fill. Hideg vasas fürdő fürdő kellekekkel 50 fillér, hideg vasas fürdő kellekek nélkül 40 fillér.

Hideg és meleg fürdőre abonálni is lehet. Aki 10 jegyre előfizet két kedvezményes jegyet, tehát 12 jegyet kap. Felnőttek zene, park és vízhasználatért az egész időnyre 6 koronát, gyermekek pedig 10 éves korukig 3 koronát fizetnek. Orvos és gyógytár állandóan a közönség rendelkezésére áll. Brassótól Hosszufalu végállomásig Tranway és motor, innen Zajzonig omnibusz közlekedés van, mindkettő 1 és fél órát vesz igénybe. Az utazás Brassótól Zajzonig és vissza 1 kor. 80 fillérbe kerül. Érdeklődőknek bővebb felvilágosítással bármikor készséggel szolgál Sipos Jánosné Csernátfaluban. Brassómegeye, (u. p. Hosszufalu).

Egyesületi élet.

Az E. K. E. választmányi ülése.

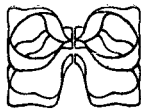
Az E. K. E. központi választmánya április 12-én délután 5 órakor a Mátyás király születési házában lévő muzeumi irodában ülést tartott. Az ülésen elnökölt: dr. Jékely Dániel alelnök-táblabíró, előadott: M. Kovács Géza főtitkár, jegyzett: Holló Károly tanár. Jelen voltak: Brutsi László főmérnök, dr. Eisler Mátyás egyet. m.-tanár, dr. Gámán József kam. titkár, Holló Károly tanár, dr. S. Kovács József tanár, Pap Kristóf és Pálffy Ernő birtokosok, dr. Török Imre orvos A gyűlésről való elmaradásukat kimentették Merza Gyula, Tanács József, dr. Kossutány Ignác, órázó Mannsberg Sándor. Elnök üdvözlőlvén a tagokat jelenti, hogy az elnök gróf Lázár István csak később jelenhetik meg az ülésen. A jegyzőkönyv vezetésére felkérte Holló Károlyt, majd azután a főtitkárt a titkári jelentés előterjesztésére. A jelentés az egyesület 3 havi életéről és mozgalmairól számolt be. Végrehajtották a közgyűlési határozatokat. A védőhöz József kir. herceghez üdvözlő táviratot intéztek, a melyre meglehangú válasz érkezett. Az első évnegyvedben az ügyek lebonyolítása céljából 4 tisztikari tanácsülést és 4 rendes havi értekezletet tartottak. Ezek alapján összeállították 15 erdélyi kirándulás tervezetét, továbbá rendeztek 1 téli és 1 tavaszi kirándulást, 4 kirándulás meghiusult a kedvezőtlen időjárás miatt. Az egyesület több tagja királyi kitüntetésben részesült, azokhoz üdvözlő iratokat küldöttek. Támogatásban részesítették Bálványosfürdő, Szejké és Uzonka fürdők részvénytársasággá való szervezkedését. Részletesen beszámolt ezután a jelentés az egyesület gyűjteményeinek állapotáról és a leltárak lezárásáról, továbbá a látogatók

számáról. A múlt év folyamán az egyesület muzeumát 3096 ingyenes látogató és 1904 fizetési látogató kereste fel. Látogatási díjakból befolyt 779 korona 70 fillér. Az első évnegyvedben a kolozsvári Tanítóképző 36, a Kereskedelmi Akadémia 43, a Ref. Kollégium 25, a lónai Gazdakör 15, a marosvásárhelyi felsőbb leányiskola 28 tagját kalauzolták. Előkészítés alatt van a zombolyai polgári iskola, a munkácsi Főgimnázium, az Adóhivatali Tisztviselők Egyesületének erdélyi kirándulása és több helyi intézet révi kirándulása. Erdély ismertetése céljából az Emke anya-egyesület segítségével több színes üveggépet készítettek és ezekkel márc 3-án Budapesten a Közjótékonyági Egyesületben, ápril. 9 én Ungváron a Gyöngyösi Irodalmi Társaság ülésén tartottak előadást. A husvétünnepken közreműködött az egyesület a magyarfenesi Daloskör zászlószentelésén és az azzal kapcsolatos hangversenyen, amely alkalommal a természeti emlékek és hagyományok védelméről a főtitkár tartott előadást. Előkészítés alatt van ápril. 27-ére Budapesten a Tanítók Otthonában tartandó Erdélyt ismertető előadás. Megjelentették és expedálták az Erdély folyóirat 1. és 2. számát. Előkészítés alatt van a 3. szám. Ezután beszámolt a jelentés az egyesületi könyvtár részére bel- és külföldről érkezett cserepél lányokról és bírálati példányokról. 3 hónap alatt iktatóra érkezett 271 drb. elintézetést nyert 2:9 drb. A földmivelésügyi miniszter támogatásban részesítette az egyesületet, továbbá az Erdélyi Bank 50 korona segélyt engedélyezett. Akciót indítottak az osztályok újjászervezésére. Dr. Eisler Mátyás a főtitkár jelentése kapcsán megemlékezik az egyesület egyik tiszt-

viselője ellen hirlapi úton indított támadásokról, amelyek alkalmasaknak látszanak a kellően nem tájékozott tagokban és a közvéleményben az egyesület vezetésébe és az egyesület életképességébe vetett hitet megingatni. Az elnök felvilágosítása után a választmány a főtitkári jelentést tudomásul veszi, mert a jelentés tartalma bizonyítéka az E. K. E. vezetőség céltudatos és intenzív munkásságának. Tudomásul veszi azt is, hogy a tisztikari tanács előtt szerepel egy személyi ügy, melynek az elintézését a választmány bevérandónak tartja. Ezután dr. Gámán József ismerteti az Esperanto Club működését és felajánlja szolgálatait az egyesületnek, különös tekintettel Erdély ismertetésére és az idegenek kalauzolására. A választmány többek hozzászólása után az ajánlatot elfogadta és megbizta az előadót, hogy a tisztikari tanácssal egyetértve a következő választmányi ülés elé terjesszenek a kivitel módzataira nézve részletes javaslatot. Ezután jelentést tett a főtitkár a Zichy-barlangban végzett javítási és feltárási munkálatokról. Választmány a tett intézkedéseket jóváhagyólag vette tudomásul és elfogadta az erre vonatkozó költségvetést. Az Automobil-Club kérésére elhatározták a képek és klisék kikölcsönzését. A muzeum-ügyeknél a bérleti szerződésre vonatkozólag tett intézkedéseket szintén tudomásul vették és köszönetet szavaztak az ajándékozónak. Örömmel vették tudomásul, hogy Izabella főhercegnő részére elkészült egy régi himzés után

készített ingváll. Elhatározták, hogy úgy a régi, valamint az utánkészített új himzést az Erdély folyóiratban ismertetni fogják. Főtitkár jelenti, hogy Bocsánszy László, a Takarékpénztár és Hitelbank igazgatója az egyesületnél 100 korona alapítványt tett. Örömmel vették tudomásul és elfogadták az alapítvány kezelésére vonatkozó javaslatot. A Vasváry-sírnál készítenő síremlék-ügyénél határozatilag kinondották, hogy az egy menedékházal kapcsolatosan építtessék fel. Ezután elparentáltak Széky Miklós és dr. Nemes Endre elhunyt tagokat, majd pedig 24 új tagot vettek fel és több apró ügy elintézése után az ülés este 7 óra 15 perckor ért véget.

Kirándulások. (Bercsényi turistaház, Árpád-menedékház, Majláth-kút). Március hó 31-én. II. kirándulás 1 napos, 11 részt. evő. Kiránduláson résztvettek Vörös József, Pap György, Nulinek Viktor, Losonczy János, Kollár G. és József, Incze Kálmán, Höncz Arisztid Feigl Herman, dr. S. Kováts József, M. Kovács Géza. A kirándulók márc. hó 31. én reggel 7 órakor indultak el Majális-utca sarkáról. Villásreggeliztek a Bercsényi-turistaházban és azután felgyalogoltak az Árpád-menedékházhoz, onnan az Árpádcúcsra és a Majláth-kút érintésével a kedvezőtlen időjárás miatt ebédre már visszatértek a Bercsényi-turistaházhoz. Itt huzamosabban időztek és uzsonnára a társaság már Kolozsvárt volt.

Fürdőügyi hírek.

Bálványosfürdőnek a nyáron érdekes és élénk idényre van kilátása. Úgy értesülünk, hogy fővárosi kiválóbb művészek és írók egész társasága készül Bálványosfüredre. Több előkelő tanári család is ott fogja tölteni a nyarat. Ez a hely igazán arra van hivatva, hogy a magyar szellemi előkelőségeknek rendes nyaralóhelye legyen.

Koronád (Udvarhelym., a gyógyeszközeiről híres klimatikus fürdőn, ahol szénsavas vasas nátriumban gazdag ivó és fürdő források vannak, külön ilyen 20° „sós „Unicum“ fürdő, június 25 től kezdődőleg nagy kedvezményben részesülnek: *6 koronás penzió teljes ellátásban, ezenfelül a hideg fürdőket is díjtalan használják* az állami, magán és más tisztviselők, papok, középiskolai tanárok és tanárnők, orvosok, katonák századosig és azok családtagjai. Ugyanezt tanítók és tanítónők és családtagjaik 5 koronában. Ismertetőt küld az igazgatóság.

Zajzonfürdő megnyitása. Zajzonfürdő kincseket érő hamisítatlan gyógyvizeit széles körben ismerik s ennél fogva Zajzon már is a legjobb hírnévnek örvend. Hány ezer meg ezer szenvedő hagyta el hálatelt örömmel és boldogan, egészségét visszanyerve a már 100 év óta fenálló, páratlan klimatikus gyógyfürdőt. A fürdő előmozdítása

érdekében úgy dr. Tompa István főszolgabíró és neje mint tulajdonosok, valamint Sipos Jánosné volt tulajdonos úrnő is, semmi áldozattól sem riadnak vissza, amely a fürdőközönség kényelmét és teljes meglegedését illeti. A fürdőidényre az ásványvizek nincsenek bérbe adva s így azok július és augusztusban ép úgy a fürdőközönség rendelkezésére állanak, mint az előző években. A fürdő megnyitása f. évi július 1 én történik és pedig az eddigi szokáshoz híven. A fürdővendégek jó és olcsó étkezést és hamisítatlan italokat kapnak a „Concordia“ fürdői nagy vendéglőben. Ugyanott „Pensió“ szerint is lehet étkezni 5 koronától felfelé.

Tordán a bányafürdő 3 tavát egybe vágták s ezáltal egy hatalmas méretű bővizű szép tó keletkezett, melyre hideg fürdői kabinokat s ezekkel kapcsolatban pihenőhelyiségeket építenek. A melegfürdőnek pihenő és izzasztó szobákkal való kifejlesztése szintén munkálatban van.

A kolozsi sósfürdőt június havában nyitják meg, mert az igazgatóság nagyobb szabású munkálatokat végeztet, hogy az értékes és forgalmas fürdő az igényeknek megfelelő állapotba helyeztessék. E sósfürdő Kolozsvár városnak lokális fürdője, ugyanis a fürdővendégek 80% a kolozsvári.

